

УДК 658.114

Економічний потенціал промислового підприємства у формуванні економічної безпеки

Нижник А.Ю.

аспірант,

Хмельницький національний університет

У статті розглянуто сутнісний зміст економічного потенціалу промислового підприємства в контексті його економічної безпеки. Визначено характерні особливості забезпечення економічного потенціалу економічною безпекою підприємства (ЗЕПЕБП), узагальнено класифікацію чинників економічної безпеки економічного потенціалу підприємства як за внутрішніми, так і за зовнішніми особливостями. Серед передумов забезпечення необхідного для існування та розвитку рівня економічної безпеки економічного потенціалу виокремлено створення відповідної комплексної системи економічної безпеки підприємства (КСЕБП). Обґрунтовано необхідність виокремлення фінансової безпеки промислового підприємства як важливої складової частини економічного потенціалу забезпечення економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, економічний потенціал, комплексна система економічної безпеки підприємства, забезпечення економічного потенціалу економічною безпекою підприємства, фінансова безпека.

Нижник А.Ю. ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В статье рассмотрено сущностное содержание экономического потенциала промышленного предприятия в контексте экономической безопасности. Определены характерные особенности обеспечения экономического потенциала экономической безопасностью предприятия (ОЭПЭБП), обобщена классификация факторов экономической безопасности экономического потенциала предприятия как по внутренним, так и по внешним особенностям. Среди предпосылок обеспечения необходимого для существования и развития уровня экономической безопасности экономического потенциала выделено создание соответствующей комплексной системы экономической безопасности предприятия (КСЭБП). Обоснована необходимость выделения финансовой безопасности промышленного предприятия как важной составляющей экономического потенциала обеспечения экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, экономический потенциал, комплексная система экономической безопасности предприятия, обеспечение экономического потенциала экономической безопасностью предприятия, финансовая безопасность.

Nyzhnyk A. Yu. ECONOMIC POTENTIAL OF THE INDUSTRIAL ENTERPRISE IN THE ECONOMIC SECURITY FORMATION

The author considers the essential content of the economic potential of industrial enterprises in the context of its economic security. Characteristic features ensure of the economic potential of enterprise economic security are determined, classification of economic security factors of the economic potential of the enterprise as for the internal and the external features are generalized. The establishment of appropriate integrated system of economic security is singled out. The necessity of the financial security isolation of industrial enterprise as an important component of the economic potential of economic security providing is proved.

Keywords: economic security, economic potential, a comprehensive system of economic security, economic potential of economic security, financial security.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За сучасних умов розвитку вітчизняної економіки проблемам пошуку дієвих шляхів забезпечення економічної безпеки як на макро-, так і на мікрорівні приділяється все більше уваги. Серед причин, що актуалізують коло окреслених питань, найбільш суттєвими є швидкі зміни та неможливість прогнозування динамічності зовнішнього середовища. Водночас більш чітко трактування суті та причин зміни рівня економічної безпеки поясню-

ється ризиками невизначеності, які вносять ускладнення в процеси гарантування безпеки саме економічного потенціалу підприємства. За рахунок формування ефективного теоретичного підґрунтя відбувається забезпечення управління процесом гарантування безпеки промислового підприємства, що вимагає застосування комплексного підходу до створення відповідної системи забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування теоретико-методич-

них підходів, пов'язаних із підтримкою достатнього рівня економічної безпеки економічного потенціалу підприємства, було приділено багато уваги в наукових дослідженнях таких учених, як: І. Бінько, І. Бланк, Т. Васильців, В. Геєць, З. Герасимчук, Л. Донець, В. Духов, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, С. Злупко, Т. Кузенко, О. Кузьмін, А. Кирієнко, Т. Ковальчук, Г. Козаченко, Б. Кравченко, М. Лесечко, В. Марцин, О. Марченко, Л. Мельник, І. Михасюк, С. Мочерний, С. Покропивний, Г. Ситник, А. Ревенко, О. Терещенко, С. Шкарлет, В. Шлемко, С. Яременко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на наукову та практичну значущість праць згаданих учених, усе ж вітчизняна і зарубіжна література дотепер характеризується невизначеністю щодо відображення деяких важливих аспектів, зокрема розробки комплексного підходу до формування системи економічної безпеки економічного потенціалу промислового підприємства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розгляд змісту та особливостей економічного потенціалу промислового підприємства у формуванні його економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні підходи до визначення економічного потенціалу промислового підприємства в контексті його економічної безпеки пропонують його розглядати як сукупність взаємопов'язаних елементів (спеціальних структур, засобів, методів та заходів), котрі зумовлюють забезпечення безпеки ведення підприємницької діяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз. Відповідно, формування системи економічної безпеки підприємства передбачає максимально ефективне використання його ресурсного потенціалу, створення адекватних організаційних структур, розробку постійно діючих механізмів і засобів реагування, що забезпечуватиме стабільне функціонування на поточний період та стійкий розвиток у перспективі [1, с. 46–49].

Економічну безпеку слід розглядати як у статичній, так і в динамічній, і це дає змогу вести мову про «економічний потенціал забезпечення економічної безпеки підприємства», зміст якого полягає в інтегральному оцінюванні поточних і майбутніх можливостей системи досягати та підтримувати необхідний для існування та розвитку рівень економічної безпеки.

Беручи до уваги загальне трактування терміну «економічний потенціал» у контек-

сті досліджуваної проблеми, на нашу думку, доцільно приділити увагу науковому доробку С. Шкарлета. За переконаннями дослідника, спираючись на особливості здатнісно-функціонального аспекту економічної діагностики і оцінки економічного потенціалу формування стану економічної безпеки підприємства, пропонується трактування економічного потенціалу економічної безпеки як множини сукупних здатностей підприємства, що визначає можливість здійснення ним певних функцій економічної діяльності, що необхідні для досягнення поставлених цілей в умовах конкурентного і нестабільного зовнішнього середовища, а також залучення необхідних для цього засобів [2; 3].

Виходячи з цього, за нашими переконаннями, для забезпечення економічного потенціалу економічною безпекою підприємства (ЗЕПЕБП) необхідними є наявність таких характерних рис [4; 5, с. 102–104]:

- підвищення ЗЕПЕБП залежить від можливостей менеджменту оптимально використовувати результати функціонування відповідної системи, зокрема в частині отриманої конкурентною розвідкою інформації про зміни в зовнішньому середовищі;

- на формування ЗЕПЕБП впливають обсяг та якість наявних у нього ресурсів (кількість залучених працівників (їх освітній, кваліфікаційний, психофізіологічний та мотиваційний потенціал), можливість використання новітніх засобів для збирання та обробки інформації, фінансові та нематеріальні ресурси);

- рівень і результати реалізації ЗЕПЕБП визначаються організаційною структурою, взаємопідпорядкованістю та взаємодією в межах системи безпеки та підприємства загалом;

- ЗЕПЕБП визначається передусім рівнем компетентності та вмотивованості у виконанні своїх обов'язків суб'єктами безпеки;

- на формування ЗЕПЕБП повинні впливати як реальні, так і потенційні можливості протидії зростанню рівня небезпеки;

- можливості ЗЕПЕБП залежать не лише від зовнішніх та внутрішніх, власних та сторонніх суб'єктів безпеки, які безпосередньо залучені до процесу забезпечення економічної безпеки, але й усього персоналу підприємства, який за певних умов може сприяти виконанню завдань у сфері безпеки.

Однією з найважливіших функцій економічної безпеки є забезпечення та захист економічних інтересів та потенціалу, у тому числі економічного потенціалу розвитку під-

приємства, від впливу зовнішніх та внутрішніх загроз та, як наслідок, забезпечення його здатності відновлюватись та постійно розвиватись в умовах високо динамічних змін ринкового середовища. Відтак, економічну безпеку слід розглядати як вирішальну умову діяльності та розвитку підприємства. За таких обставин практично на всіх промислових підприємствах України в ініціативному порядку були створені системи безпеки, які дають їм змогу з різним ступенем ефективності забезпечувати безпеку своєї діяльності. Основні зусилля служби безпеки на вітчизняних підприємствах спрямовані передусім на забезпечення захисту території, виробничих та адміністративних об'єктів, засобів виробництва, сировини, готової продукції та транспортних засобів від протиправних зазіхань як зі сторони кримінальних угруповань, так і внаслідок злочинних дій несумлінного персоналу, тобто на захист майна та персоналу. З одного боку, функціонування такої системи сприяє частковому зменшенню негативного впливу загроз, але внаслідок відсутності відповідних теоретичних напрацювань не дає змоги повною мірою гарантувати необхідний для стабільного функціонування та розвитку рівень безпеки. Зазначене твердження ґрунтується на тому факті, що злочини в економічній сфері стали носити інтелектуальний характер, а їх сферами стали фінансова діяльність, політика і стратегія підприємства, механізми управління бізнесом, інформаційна сфера, право, інноваційна діяльність, техніка й технології тощо [6].

Через те з метою протидії всієї сукупності існуючих загроз та забезпечення необхідного рівня економічної безпеки необхідно є побудова комплексної системи економічної безпеки, що потребує залучення в повному обсязі ресурсів усіх структурних підрозділів підприємства, а також можливостей зовнішніх установ та організацій, у тому числі підтримки з боку органів державної влади й управління, суб'єктів недержавної системи безпеки тощо.

Разом із тим класифікацію чинників економічної безпеки економічного потенціалу підприємства фахівці здійснюють як за внутрішніми (ресурсними, техніко-технологічними, організаційними, соціальними, управлінськими, фінансово-економічними), так і зовнішніми (політичними, нормативно-правовими, фінансово-економічними, національного та регіонального рівнів, демографічними, соціокультурними, галузевими, екологічними) характеристиками. Наявність різноманітних

підходів до визначення та класифікації чинників, загроз та ризиків економічної безпеки обумовлюють і різні погляди відносно структуризації економічної безпеки підприємства як складного та комплексного явища.

Серед передумов забезпечення необхідного для існування та розвитку рівня економічної безпеки економічного потенціалу промислового підприємства є створення відповідної комплексної системи економічної безпеки підприємства (КСЕБП), мета якої полягає у розробленні та застосуванні заходів для ефективного використання наявних ресурсів та ринкових можливостей, забезпечення стійкості та реалізації інтересів, захист від зовнішніх та внутрішніх загроз [7, с. 156].

Досягненню мети КСЕБП сприяє виконання низки таких завдань, як:

- підвищення економічної ефективності господарської діяльності завдяки використанню наявних ресурсів та ринкових можливостей;

- прогнозування, виявлення та ідентифікація внутрішніх та зовнішніх загроз для економічної безпеки підприємства;

- аналіз можливих ризиків та розроблення заходів щодо їх мінімізації та нейтралізації;

- організація превентивних заходів щодо запобігання виникненню загроз та зростанню рівня небезпеки;

- забезпечення стійкості розвитку підприємства та реалізації його основних економічних інтересів.

Розглянувши економічний потенціал забезпечення економічної безпеки підприємства, потрібно також звернути увагу на найбільш вагому її складову частину, а саме фінансову, як таку, що виражає мету та узагальнює результати господарської діяльності підприємства та впливає на формування всіх інших складових частин економічної безпеки, проте водночас і залежить від цих інших складових частин. Це пояснюється тим, що рівень фінансової безпеки будь-якого підприємства визначає його можливості забезпечувати інші складові частини його економічної безпеки. І навпаки, зміни в будь-якій сфері діяльності та безпеки підприємства в підсумку впливають на його економічний потенціал [8].

Можна визначити два ключових погляди на сутність фінансової безпеки економічного потенціалу підприємства:

- 1) із позиції результату (статичний) – де фінансова безпека розглядається як певний стан (положення) підприємства чи рівень його стану;

2) із позиції процесу (динамічний) – де фінансова безпека розглядається як діяльність, спрямована на досягнення визначеного стану.

Вважається, що фінансова безпека економічного потенціалу підприємства визначається такими ключовими чинниками [8]:

1) збалансованістю економічних потоків і розрахункових відносин;

2) ступенем ефективності фінансово-економічної діяльності;

3) рівнем забезпеченості економічними ресурсами;

4) стабільністю і стійкістю економічного потенціалу підприємства.

Відповідно, фінансова безпека представляє такий стан підприємства, який дає змогу забезпечити економічну рівновагу, стійкість, платоспроможність і ліквідність підприємства в довгостроковому періоді та може [9]:

- сприяти забезпеченню здатності до протистояння можливим загрозам, що можуть заповдіяти економічний збиток підприємству;

- задовольняти потреби підприємства в економічних ресурсах із метою стійкого розширеного відтворення підприємства;

- забезпечувати достатню фінансову незалежність підприємства;

- забезпечувати захищеність фінансових інтересів власників підприємства.

Отже, аналіз проведених досліджень дає підстави стверджувати, що фінансова безпека економічного потенціалу підприємства попри будь-які інші складники найбільше пов'язується з ключовими економічними

показниками та відповідними якісними характеристиками його стану, діяльності та розвитку, а саме: фінансовою стійкістю та незалежністю, ліквідністю та платоспроможністю, фінансовою рентабельністю та ринковою вартістю.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, формування економічного потенціалу підприємства із гарантуванням економічної безпеки стає ключовою умовою не лише функціонування, але й існування будь-якого суб'єкта господарювання. Нагальним питанням є розробка відповідного методичного забезпечення, яке сприятиме вирішенню складної і водночас важливої проблеми як для національної економіки в цілому, так і для окремих галузей та підприємств. Наразі для формування економічного потенціалу промислового підприємства та підтримки його економічної безпеки найоптимальнішим є комплексний підхід, основу якого повинні становити власні внутрішні суб'єкти безпеки, тобто персонал підприємства. Його формування найсуттєвіше впливає на здатність підприємства протидіяти загрозам, знижувати рівень небезпеки, а отже, забезпечувати життєздатність і розвиток певного суб'єкта господарювання.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні економічних інструментів діагностики та оцінювання кількісного та якісного рівнів ЗЕПЕБП, а також формування дієвого механізму економічного потенціалу підприємства в системі забезпечення його економічної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Філіппова С.В. Система формування і забезпечення економічної безпеки підприємства / С.В. Філіппова, О.С. Дашковський // Економіка: реалії часу. – 2012. – № 2(3). – С. 17–21 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/No2/17-21.pdf>.
2. Шкарлет С.М. Дослідження якісної сутності потенціалу економічної безпеки підприємства у ресурсно-перетворювальному аспекті / С.М. Шкарлет, О.Ю. Акименко // Сіверянський літопис. – 2006. – № 4(70). – С. 183–192.
3. Шкарлет С.М. Первинні засади структурної моделі економічної безпеки підприємства / С.М. Шкарлет // Сіверянський літопис. – 2006. – № 1(67). – С. 124–130.
4. Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика Украины. – 1998. – № 10. – С. 48–51.
5. Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е.А. Олейникова. – М. : Бизнес-ИНТЕЛ-Синтез, 1997. – 278 с.
6. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : [навч. посіб.] / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко [та ін.]. – К. : Правова єдність, 2009. – 544 с.
7. Штангрет А.М. Управління економічною безпекою підприємств авіаційної галузі : [монографія] / А.М. Штангрет. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2011. – 270 с.
8. Лаврова Ю.В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства / Ю.В. Лаврова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 29. – С. 127–130.
9. Судакова О.І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / О.І. Судакова // Економічний простір. – 2008. – № 9. – С. 140–148.